

EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 29.1.2026
COM(2026) 40 final

**KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

tollikoostöö programmi „Toll“ 2021–2027 vahehindamise kohta

{SWD(2026) 20 final}

1. Sissejuhatus

Euroopa Liidu tolliliit kui ELi ainupädevus, mida toetab liidu tolliseadustik,¹ on ühtse turu tugisammas. Sellega tagatakse kaupade vaba liikumine ELi tolliterritooriumil ning ühtlasi ühtne tollitariifistik ja ühtlustatud eeskirjad välispiiril. Liidu tolliseadustikuga, mis võeti vastu 2013. aastal ja mida on alates 2016. aastast järk-järgult rakendatud, loodi täielikult elektroonilise ja paberivaba tollikeskkonna raamistik ning kehtestati tollialaste õigusaktide ühetaoline kohaldamine kõigis liikmesriikides. Lisaks liikmesriikides rakendamisele on selle visiooni elluviimiseks vaja ka ulatuslikke ühisinvesteeringuid Euroopa suuremahulistesse elektroonilistesse süsteemidesse, ühistesse töömeetoditesse ja koolitusse, et tagada tolliasutuste sujuv toimimine ühtsena. Tollikoostöö programm „Toll“ on spetsiaalne vahend selle toetuse andmiseks. See koondab vahendeid ja oskusteavet, et tagada tolliliidu toimimine kasvavate kaubandusmahtude, uute tehnoloogialahenduste ja muutuva geopoliitilise surve olukorras.

Määrusega (EL) 2021/444 reguleeritav programm "Toll" aastateks 2021–2027 on ELi käimasolev tollivaldkonna koostööprogramm, mida viiakse ellu alates aastast 2021 kuni aastani 2027. Selle eesmärk on toetada ELi tolliliitu ja osalevaid tolliasutusi ühtsena tegutsemisel, et kaitsta liidu ja liikmesriikide finants- ja majandushuve, tagada liidus julgeolek ja turvalisus ning kaitsta liitu ebaausa ja ebaseadusliku kaubanduse eest ning ühtlasi aidata kaasa seaduslikule ettevõtlusele. Programmiga toetatakse tollialaste õigusaktide ja tollipoliitika ettevalmistamist ja ühetaolist rakendamist kogu Euroopas; tolliasutuste koostööd, haldus- ja IT-suutlikkuse, sealhulgas inimeste pädevuse suurendamist ja koolitust ning Euroopa elektrooniliste süsteemide arendamist ja käitamist ning innovatsiooni tollipoliitika valdkonnas.

Programmi eelarve praeguse mitmeaastase finantsraamistiku perioodi aastateks 2021–2027 on 950 miljonit eurot. Eelnenud programmiga „Toll 2020“ (523 miljonit eurot) võrreldes on praeguse programmi eelarve peaaegu kaks korda suurem. See näitab digitaliseerimise ulatust ja praeguse mitmeaastase finantsraamistiku tegevuseesmärke liidu tolliseadustiku rakendamisel, kusjuures liidu tolliseadustiku tööprogrammi täielik rakendamine tuleb lõpule viia hiljemalt 31. detsembriks 2025. Kõnealune rahastus võimaldab välja töötada täiustatud elektroonilised süsteemid, millega ühtlustatakse tolliprotsesse, suurendatakse ELi ühtse turu turvalisust ja antakse tolliasutustele paremad vahendid esilekerkivatele üleilmsetele kaubandusprobleemidele reageerimiseks.

Lõviosa eelarvest (üle 90 %) kulub liidu tasandil välja töötatud ja kõigile liikmesriikidele kättesaadavate Euroopa elektrooniliste süsteemide ühiste osade arendamisele ja korrashoidmisele. Need osad võimaldavad tolliliitu tõhusalt rakendada ja liikmesriikide tolliasutustel teha omavahel tulemuslikku koostööd. Süsteemid töötatakse välja selleks, et luua sujuv ja turvaline elektrooniline keskkond andmete vahetamiseks tolliasutuste vahel ja ettevõtjatega ning tagada usaldusväärne riskijuhtimine.

Ülejäänud eelarvest toetatakse koostöö ja inimeste pädevusega seotud meetmeid. Need tugevdavad liikmesriikide tolliasutuste tegevussuutlikkust ja tulemuslikkust ning on neile abiks koostöö tegemisel ja teadmiste jagamisel. Eelkõige toetatakse projektipõhist koostööd,

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 952/2013, millega kehtestatakse liidu tolliseadustik.

koolitust, tööühmi, seminare ja õpikodasid, töövõime ja eksperdiühmi, st struktureeritud koostööd muutuva arvu osalevate liikmesriikide vahel, kes on huvitatud teatavast teemast. Koolitust pakutakse ELi tolli ja maksude õppeportaali (edaspidi „õpiahaldussüsteem“) kaudu.

2. Vahehindamise järeldused

Käesolevas aruandes esitatakse järeldused tollikoostöö programmi „Toll“ 2021–2027 vahehindamisest, mis on ette nähtud määruse (EL) 2021/444 artikliga 14. Aruannet toetab komisjoni talituste töödokument, milles üksikasjalikult analüüsitakse programmi „Toll“ 2021–2024 senist rakendamist ja tulemuslikkust. Vahehindamisel kasutatakse parema õigusloome kriteeriume, et hinnata programmi tulemuslikkust, tõhusust, sidusust, ELi lisaväärtust ja asjakohasust. Eelkõige keskendutakse Euroopa elektrooniliste süsteemide ühistele osadele, kuid vahehindamise käigus ajakohastatakse ka analüüsi, mis koostöömeetmete kohta on tehtud varasemates uuringutes. Tähelepanu keskmes on praeguse programmi uued aspektid, nagu suutlikkuse suurendamise ja ühise koolituse meetmed ning innovatsioonimeetmed. Nende analüüsimises osalesid ka eksperdiühmad, sest need meetmed on uuemad kui muud programmi „Toll 2020“ raames kasutusele võetud koostöömeetmed.

Vahehindamise metoodikas ühendatakse portfelli tasandi järelevalve- ja hindamisraamistiku näitajad ning põhjalikud teadmised juhtumiuuringutest Euroopa elektrooniliste süsteemide ühistele osadele. Seda täiendavad sihtotstarbelised ja üldised uuringud programmi toetuse ulatuses. Selline lähenemisviis vastab proportsionaalsuse põhimõttele, arvestades et Euroopa elektroonilised süsteemid moodustavad suurima osa kuludest ja sellega kõrvaldatakse tõendusmaterjali lüngad, mis on varasemate hindamistsükli käigus ilmnunud. Neli sõltumatut juhtumiuuringut tehti konkreetse Euroopa elektroonilise süsteemi kohta ja üks õpiahaldussüsteemi kohta. Need on järgmised:

- **ELi uus impordikontrollisüsteem (ICS2)**, mis toetab liidu turvalisuse ja julgeoleku tagamist, milleks varases etapis kogutakse ELi sisenevate kaupade kohta teavet ja analüüsitakse seda, et teha kindlaks tõenäolised ohtlikud saadetised;
- **liidu staatuse tõendamiseks väljatöötatud süsteem (PoUS)**, mille eesmärk on muuta menetlused kogu ELis ühetaolisemaks ning aidata kaasa liidu kauba tollistaatusega seotud järjekindlale, ühtlustatule ja seega lihtsustatule protsessi loomisele;
- **ELi uus keskne imporditollivormistuse süsteem (ELi CCI)**, mis võimaldab imporditollivormistuse volitatud usaldusväärsetel kauplejatel tollideklaratsioone esitada ühes ELi liikmesriigis, kuigi füüsiliselt esitatakse kaup tollivormistuseks teises liikmesriigis. See hõlbustab kaubandust ning ühtlasi toetab tulemuslikku riskijuhtimist ja ühist tollikontrollimehhanismi ning tagab ka tollimaksude ja muude tasude nõuetekohase kogumise;
- **kultuuriväärtuste impordi (ICG) uute kontrollide digitaliseerimine**, sealhulgas digikoostöö tolliasutustega Euroopa Liidu tollivaldkonna ühtse teeninduskeskkonna kaudu. Kuna seda süsteemi (ja sellega seotud kontrollid) ei olnud kavatsusele võtta enne 28. juunit 2025, keskenduti selles juhtumiuuringus ICG väljatöötamise haldusmeetodile;

- **õpiahaldussüsteemi** juhtumiuuring töötati välja selleks, et koostada selle uue portaali kulude-tulude analüüs, tuginedes kasutajate küsitlusele, koolituse tugirühma uuringule, mille varem viis läbi maksunduse ja tolliliidu peadirektoraat, intervjuudele maksunduse ja tolliliidu peadirektoraadi ametnike ja liikmesriikide koolitusametnikega ning dokumentide analüüsile.

Programmi üldise hindamise jaoks andmete kogumise tegevused olid kavandatud nii, et need oleksid põhjalikud ja keskenduksid eelkõige põhiküsimuste esmastele uuringutele. Siia kuulusid dokumentide analüüs (mis hõlmas muu hulgas järelevalve- ja hindamisraamistiku andmeid), sidusrühmade (sealhulgas Euroopa Komisjoni ametnikud, tolliasutuse ametnikud ja ettevõtjad) sihtotstarbelised küsitlused ning liikmesriikide tolliasutuste uuring.

2.1. Tulemuslikkus

Tollikoostöö programmi „Toll“ toetus **Euroopa elektrooniliste süsteemide ühistele osadele** annab olulise panuse ELi tollipoliitika rakendamisse ja liidu tolliseadustiku süsteemide edasiarendamisse enne kasutuselevõtu tähtaega 2025. aastal. Seda kinnitab ka vahehindamine. Silmapaistvalt hästi on edenenud impordikontrollisüsteemi (ICS2) praegune väljaarendamine, mis on oluline eelarve seisukohast ning mis on liidu julgeolekule ja turvalisusele juba kaasa aidanud sellega, et ohtlikke kaupu arestiti rohkem. See keerukas tsentraalselt väljatöötatud projekt oli väga tehniline ja sellel olid oma raskused, kuid selle õnnestumine toetab komisjoni juhitavaid tulevasi algatusi. Vahehindamises kinnitatakse taas Euroopa elektrooniliste süsteemide programmi toetamise olulisust, kuid märgitakse ka seda, et mõne uuema süsteemi puhul, nagu liidu staatuse tõendamine ja ELi keskne imporditollivormistus, esineb liikmesriikidel viivitusi riiklike osade väljatöötamisel ja nende keskse süsteemiga ühendamisel.

Programmist rahastatavad **koostöömeetmed** annavad endiselt häid tulemusi. Need meetmed väljendavad programmi inimõõdet, toetades võrgustike loomist, probleemide lahendamist ja õppimisvõimalusi. Samuti tagavad need järjepideva koolitamise kogu ELis, hõlbustavad parimate tavade vahetamist ja edendavad ühiseid lahendusi. Ekspertirühmad on osutunud tulemuslikuks komisjoni ja liikmesriikide tolliasutuste vahelise koostöö võimaluste pakkumisel ja neid kasutatakse ekspertideadmiste koondamise platvormina, et täita ülesandeid konkreetsetes valdkondades või viia ellu operatiivtegevust.

2021. aastal kasutusele võetud uus **õpiahaldussüsteem** on edukalt asendanud varasema killustatud lähenemisviisi, mille puhul koolitustegevused olid laiali mitmel veebisaidil. Kasutajad on rahul, et kõik tegevused on leitavad ühest portaalist, ning portaalis on funktsioone, mida nad enamasti väga hindavad. See on suurendanud tõenäosust, et liikmesriikide ametnikud pakutavatel kursustel osalevad. Praegu on juba piisavalt andmeid, mis näitavad suundumusi kasutamises ning võimaldavad täpsustada edasisi eesmärgi ja sihtrühma arendamise võimalusi. Siia kuulub nende probleemide lahendamine, mis liikmesriikidel tekivad, kui nad portaali funktsioone üha enam kasutavad, et nad saaksid oma õpiahaldussüsteemi otse siduda õppeportaali õpiahaldussüsteemiga.

Programmi praeguses tsüklis võeti alaeesmärgiks ja meetme liigiks **innovatsioon**, mille eesmärk on luua tekkivatele probleemidele reageerimiseks uusi meetmeid. Esialgsed ootused

ei ole veel täidetud. See on tingitud ajast, mis kulus selle uue alaeesmärgi kasutuselevõtmiseks ning innovatsiooni ja rahastamiskõlblike meetmete põhimõtte kindlaksmääramiseks. Kindlakäeline juhtimine sedalaadi meetmete edendamisel või koostoime loomisel muu ELi toetusega selles valdkonnas oleks tõenäoliselt aidanud kiiremini edasi liikuda.

2.2. Tõhusus

Vahehindamisel kasutati vastupidise stsenaariumi lähenemisviisi, et hinnata kulutõhusust kolme **Euroopa elektroonilise süsteemi** puhul: impordikontrollisüsteem (ICS2), liidu staatuse tõendamine ja ELi keskne imporditollivormistus. Leiti, et nende süsteemide arendamiseks kasutatud lähenemisviis on kulutõhusam kui võimalikud alternatiivid, milleks oleks riigi tasandil vaja rohkem rahalisi vahendeid ja inimressursse. Liikmesriikide tolliasutused ja valdkonna sidusrühmad võtsid komisjoni juhtrolli hästi vastu, kusjuures ebatõhusus tulenes suuremas osas Euroopa elektrooniliste süsteemide detsentraliseeritusest. Valdkonna tagasisides toodi esile ettevõtjaid arvestava teabevahetuse olulisust nõuete õigeaegse täitmise hõlbustamisel, eelkõige keerukate projektide puhul. Samuti juhiti tähelepanu sellele, et süsteemide kasutuselevõtuks on vaja selget ajakava, mis võimaldab keerukaid süsteeme rakendada etapi- või järgukaupa. Kuigi kultuuriväärtuste impordi kontrolle ei olnud veel kasutusele võetud, võtsid liikmesriigid arendusprotsessi hästi vastu. Hea tava jaoks kasutati ära tervise ja toiduohutuse peadirektoraadi väljatöötatud moodulit, mis oli juba olemas.

Vahehindamine näitas, et **koostöömeetmeid** väärtustatakse ja peetakse üldiselt kasulikuks. Kuid liikmesriigid ei osale ettevalmistavates eksperdirühmades nii palju, kui nad võiksid. Neil on probleeme suutlikkusega aktiivselt osaleda ja halduskoormusega, mis on eriti suur juhtivate ametikohtadel töötavate isikute jaoks. Seepärast osalevad liikmesriigid vastumeelselt.

Vahehindamisel tugineti suurel määral tollikoostöö programmi määruse (EL) 2021/444 II lisas ning täiendavas delegeeritud õigusaktis² ja sellega seotud komisjoni talituste töödokumendis **järelevalve- ja hindamisraamistik**³ jaoks ettenähtud näitajatele. 2021. aastast alates kohaldatav uus raamistik on eelnenuga võrreldes palju parem. Siiski ei ole see optimaalne selles osas, milliseid andmeid kogutakse ja kuidas neid seejärel kasutatakse. Osaliselt on selle põhjuseks asjaolu, et järelevalve- ja hindamisraamistik on viimasele ühtlustamise lainele vaatamata endiselt mõnevõrra koormav, sest sisaldab ligikaudu 40 üksikasjalikku näitajat.

2.3. Sidusus

Praegusel programmitöö perioodil oli uuenduseks **tollikontrolliseadmete rahastu**⁴ kasutuselevõtmine (muul õiguslikul alusel). Sellest rahastust toetatakse tolliseadmete ostmist, et tolliasutused saaksid teha keerukamat ja ühetaolisemat tollikontrolli. Tollikoostöö programm „Toll“ täiendab seda uut rahastut sellega, et parandab ametnike teadmisi olemasolevatest tehnoloogialahendustest ja sellest, kuidas neid on kõige parem kasutada. Selleks luuakse foorum teadmiste vahetamiseks ja heade tavade jagamiseks. Tolliasutuste poolt tollikontrolli

² Komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2022/2565, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2021/444 järelevalve- ja hindamisraamistiku kehtestamist käsitlevate sätetega.

³ [SWD\(2023\) 24 final](#).

⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1077, millega luuakse Integreeritud Piirihalduse Fondi osana tollikontrolliseadmete rahastu.

käigus täidetavate ülesannete arvu suurenemise tõttu (mis on peamiselt seotud kaupade üle välispiiri liikumise keeldude ja piirangutega) on üha olulisem, et programmi toetus oleks kooskõlas muude rahastamisvahenditega, sealhulgas maksunduse ja tolliliidu peadirektoraadi hallatava sõsarprogrammiga maksupoliitika elluviimiseks (**maksustamiselase koostöö programm „Fiscalis“**⁵) ja tollikontrolliseadmete rahastuga. Vahehindamine näitab, et programmil on selge koostoime ja vastastikune täiendavus nii programmiga „Fiscalis“ kui ka tollikontrolliseadmete rahastuga. Üks näide on õpihaldussüsteemi portaali, mille sidusus programmiga „Fiscalis“ on paranenud tänu uuele ühisele portaalile. Õpihaldussüsteemi portaali kasutatakse ka tollikontrolliseadmete koolituseks. Ametlikud ja mitteametlikud mehhanismid tagavad koostööprogrammide „Toll“ ja „Fiscalis“ sidususe ning toetavad nende omavahelist koostööd. See hõlmab programmi juhtimise ühtlustatud lähenemisviise või põhimõtteid ja korda, näiteks ühtlustatud tegevusjuhiseid, ühiseid vorme ning programmide „Toll“ ja „Fiscalis“ riiklike koordinaatorite ühiseid koosolekuid.

Samuti kui eelmise programmi puhul, on tagatud praeguse programmi sidusus muude asjakohaste rahastamisvahenditega, kuid selle nimel on vaja teha pidevat ennetavat tööd ja seda ei tohiks pidada enesestmõistetavaks. Võttes eelkõige arvesse alaeasmärki edendada innovatsiooni tollipoliitika valdkonnas, saaks paremini ära kasutada koostoimet **programmiga „Euroopa horisont“**⁶. Võimalikku koostoimet saaks ära kasutada ka tehnilise toe instrumenti⁷ rakendades.

2.4. ELi lisaväärtus

Vahehindamisel kasutatud vastupidise stsenaariumi analüüsid võimaldavad tõenditele tuginedes näidata, et ELi osalemine andis lisaväärtust, mis aitas kaasa programmi eesmärkide tulemuslikumale ja tõhusamale saavutamisele. Impordikontrollisüsteemi (ICS2) puhul näitavad tõendid, et tsentraliseeritud lähenemisviis on kaks kuni neli korda kulutõhusam kui alternatiiv. Liidu staatuse tõendamise süsteemi kohta kogutud tagasiside kinnitab, et mõlema kontrollitud vastupidise stsenaariumi korral oleks üldine finantskoormus riikide eelarvetele olnud palju suurem kui hübriidsüsteemi puhul, milleks on komisjoni väljatöötatud keske süsteemiga mudel ning valikulised liitumised (1. ja 2. etapi jaoks) ja kohustuslikud liitumised (2. etapi jaoks), mida viivad ellu liikmesriigid. See tähendab nii investeerimiskulude kui ka tavapärase tegevusega seotud kulude märkimisväärselt suurenemist. Uue üleeuroopalise süsteemi, näiteks ELi keske imporditollivormistuse süsteemi rakendamine võimaldab liikmesriikidel kulusid ka kokku hoida. Seevastu ilma ühiste tehniliste kirjelduste ja kesksete osadeta kannaks iga liikmesriik märkimisväärsed kulusid vajaduse tõttu hoida killustatud riiklikud protseduurid alles. See tähendaks üldise konkurentsivõime vähenemist ning riikide tolliasutuste halduskoormuse ja kulude suurenemist. ELi keskne imporditollivormistus aitas kaasa ka sellele, et liikmesriigid kasutasid nii riiklike impordisüsteemide loomisel kui ka

⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/847, millega luuakse maksustamiselase koostöö programm „Fiscalis“.

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/695, millega luuakse programm „Euroopa horisont“.

⁷ Vt https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/technical-support-instrument/technical-support-instrument-tsi_en.

ajakohastamisel laialdaselt süsteemi ühiseid kirjeldusi, mille tulemusena hoiti kokku kulusid ja suurenes tõhusus ning ühtlasi tagati õigusnormidele vastavus ELi tasandil.

Vahehindamine kinnitab, et tollikoostöö programmiga „Toll“ saavutatakse mastaabisääst IT-suutlikkuse suurendamisel. Koostöömeetmed pakuvad võimalusi koostööks, teabevahetuseks ja võrgustike loomiseks kogu ELis. Seda kõike ei ole võimalik saavutada ilma ELi osalemiseta ja see on oluline, et tagada ELi tollipoliitika ühtlustatud rakendamine.

Sidusrühmad, kellega konsulteeriti, leidsid, et raske on ette kujutada alternatiivseid tegutsemis- ja koostööviise eelkõige ELi toetatavate digisüsteemide haldamise puhul ja nende olulisuse tõttu tolliliidus. Ilma tollikoostöö programmiga „Toll“ peaks osalevate riikide vaheline koostöö ja andmete jagamine põhinema kas mitteametlikel ja struktureerimata suhetel liikmesriikide vahel ja komisjoniga või ametlikel kanalitel ja vastastikkuse kokkulepetel. See oleks väga palju keerukam ja kulukam.

Digisüsteemide ühiste osade kasutuselevõtmine ELi tasandil aitab toime tulla mitmesuguste raskustega, mis seisnevad riiklike tolliasutuste erinevas suutlikkuses käitada IT-taristut ja seadmeid; inimressurssides ja tegevusprotsessides; asjaomaste õigusaktide erinevas tõlgendamises ja rakendamises tolliasutustes ning koostöö geograafilistes, halduslikes, õiguslikes ja strateegilistes takistustes.

2.5. Asjakohasus

Järjestikused hindamised on kinnitanud, et ELi toetus on tollikoostöö jaoks oluline, ja see järeldus kehtib üldjoontes ka nüüd. Praegune programm algas 2021. aasta alguses ühe kriisi ajal, milleks oli COVID-19 pandeemia. Seejärel eskaleerus 2022. aasta veebruaris veel teinegi kriis, Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu. Sellest ajast alates on geopoliitilist olukorda destabiliseerinud muud välised sündmused, mis on mõjutanud ELi tolliasutuste tööd. Kuigi suur osa programmi toetusest on võrdlemisi muutumatu (kuna see on ette nähtud Euroopa elektrooniliste süsteemide jaoks), on programmiga reageeritud ka **ootamatult esilekerkinud vajadustele**. Programmi rakendamise toetust kasutati selleks, et koostada suunised, kuidas Venemaale ja Valgevenele kehtestatud enneolematute piiravate meetmete (sanktsioonide) alusel välja töötada protsessid, mida tolliametnikud (kes tavaliselt ei tegele sellise ulatusega sanktsioonidega) saavad oma igapäevases töös tulemuslikult rakendada. Peagi kaasati toetusesaajana programmi ka Ukraina. Peale selle aitasid ida- ja kaguosa maismaa tollipiiri ekspertiisrühm (CELBET), mida rahastati tollikoostöö programmist „Toll“, ja muud programmi rakendamise meetmed (nagu sihipärased tööviisid, abi Ukrainaga piirnevatele liikmesriikidele) solidaarsuskoridoride algatuse⁸ raames hoida Ukraina kaubateed avatuna.

E-kaubandusega seotud probleemid olid selged juba enne selle programmi algatamist ja seitsaadik on need järjest suurenenud. Seepärast peetakse vajalikuks tollipoliitikat põhjalikumalt muuta ja ELi tollireformi⁹ raames on selline ettepanek esitatud. Pärast reformi

⁸ Vt https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/eu-ukraine-solidarity-lanes_et.

⁹ [COM\(2023\) 257 final](#).

vastuvõtmist võib vaja olla uuesti hinnata, kas programm on endiselt asjakohane. Tõenäoliselt tehakse seda programmi lõpphindamisel.

3. Saadud kogemused

Allpool on esitatud võimalikud saadud õppetunnid ja (vajaduse korral) soovitud programmi rakendamise parandamiseks eelseisvatel aastatel.

1. kogemus. ELi toetus digisüsteemide ühistele osadele

Nelja suuremahulise Euroopa elektroonilise süsteemi juhtumiuuringud näitavad, kuidas ELi investeeringud ühistesse osadesse on tolliliidu toimimisele toonud reaalselt kasu. Ilma ELi abita ei oleks realistlik liidu tolliseadustiku eesmärged kavandatud aja jooksul saavutada. Vahehindamine näitas, et analüüsitud süsteemide alternatiivsed stsenaariumid oleksid olnud vähem tulemuslikud ja tõhusad. Kuigi juhtumite tulemusi ei saa enam kui 50 Euroopa elektroonilisele süsteemile otseselt ekstrapoleerida, näitlikustasid valitud süsteemid erinevat laadi probleeme. Selles mõttes võib neid teadmisi sarnastel juhtudel olla võimalik laiemalt rakendada. Näiteks on komisjon näidanud, et suudab edukalt pakkuda suuri ja keerukaid süsteeme, nagu impordikontrollisüsteem ICS2. Olulisteks asjaoludeks osutusid seejuures etapikaupa rakendamine, tihe koostöö erasektoriga ja õigeaegne teabevahetus sidusrühmadega. Kuid liidu tolliseadustiku tööprogrammi täitmise edukus sõltub ka riiklikest projektidest, mida komisjon jälgib, kuid mis jäävad liikmesriikide kontrolli alla. Võttes arvesse, et korraga esitatakse nii liikmesriikidele kui ka ettevõtjatele nõudeid, mis koormavad ressursse, vajatakse selles valdkonnas endiselt programmitoetust. Vahehindamise käigus tehakse kindlaks võimalused kauplejatega peetava dialoogi edasiseks parandamiseks, pakkudes ettevõtjaid rohkem arvestavaid tehnilisi ja tegevusjuhiseid, et vähendada uute süsteemide kasutuselevõtu või neile ülemineku koormust.

2. kogemus. Koostöömeetmed

Koostöömeetmed on olulised tollikoostöö programmi „Toll“ inimteguri toetamiseks. Kuigi paljud meetmed toimivad mõjusalt, on komisjoni piiratud osalusega meetmete puhul mõnikord esinenud probleeme liikmesriikide isevastutuse ja juhtimisega. Seepärast oleks asjakohane vaadata läbi praegune lähenemisviis nende meetmete juhtimisele.

Eelkõige tuleks toetamiseks kasutada teadlikkuse suurendamist, et liikmesriikide haldusasutuste kõrgem juhtkond teadvustaks rohkem nende tegevuste olulisust, potentsiaali ja mõjukust ning et see võib olla seotud nende meetmete juhtimisega (milles seisnebki peamine probleem). Kui sellist mudelit ei ole praegusel programmitöö perioodil võimalik vastu võtta, siis tuleks seda kaaluda kavandatava tollireformi raames.

3. kogemus. Õpihaldussüsteem

Kuigi õpihaldussüsteem on kindlasti varasemast parem, tuleks viimistleda mõnesid selle funktsioone ja parandada seoseid liikmesriikide õpihaldussüsteemidega. See võib suurendada tulemuslikkust ja koolitusvahenditesse tehtud investeeringute tasuvust, nii et süsteemist

saadakse optimaalset kasu. Nüüd, kui süsteem on välja kujunenud, on võimalik kehtestada ka võrdlusaluseid ja eesmärged ning teha väikeste kuludega algatusi erasektori sihtrühma laiendamiseks.

4. kogemus. Innovatsioon

Programmi esimesi aastaid kasutati selleks, et luua selgem arusaam sellest, mida tähendab innovatsioon tollipoliitika valdkonnas (erinevalt eelkõige innovatsioonist IT-arenduses). Edasiliikumist võib kiirendada see, kui määratakse innovatsiooniliider, kes vastutab innovatsioonikeskse kultuuri edendamise eest ja juhib asjaomaseid töörühmi ning teeb koostööd kolleegidega maksunduse ja tolliliidu peadirektoraadist, rände ja siseasjade peadirektoraadist (tsiviiljulgeoleku, sealhulgas piirihalduse ja tolli valdkonna teadusuuringute ja innovatsiooniküsimuste poliitiliste aspektide eest vastutav talitus), Teadusuuringute Ühiskeskkusest (JRC) ning teadusuuringute ja innovatsiooni peadirektoraadist. Samuti teeks ta koostööd välispartneritega, sealhulgas maksunduse ja tolliliidu peadirektoraadi kaubanduskontaktide töörühmaga, asjakohaste programmi „Euroopa horisont“ raames ELi rahastatavate tollialaste teadusprojektidega ja rahvusvaheliste organisatsioonidega (nagu Maailma Tolliorganisatsioon (WCO)), et kõigile sidusrühmadele pakkuda strateegilist suunamist ja sidusat juhtimist.

5. kogemus. Projektijuhtimine

Võttes arvesse viimase aja probleeme, mis on seotud geopoliitiliste arengute, rahvusvahelise kaubanduse muutuste ja käimasoleva digiülemineku, on vaja alles hoida paindliku ja sidusa toetuse võimalus. Kuna suur osa programmi eelarvest eraldatakse suuremahulistele IT-projektidele, võiks edaspidi tugineda näidetele kõige paindlikumate lähenemisviiside kasutamisest projektijuhtimises, et veelgi suurendada toetuse paindlikkust kiiresti muutuvate vajaduste korral.

6. kogemus. Järelevalve- ja hindamisraamistik

Vahehindamine kinnitab, et praegune raamistik on sellele eelnenust lihtsam, kuigi selles eelistatakse endiselt näitajate terviklikku kogumit paremini hallatavale ühtlustatud versioonile. Selleks et muuta järelevalve- ja hindamisraamistik edaspidi tõhusamaks, tuleks hoolega kaaluda näitajate arvu ja aruannete esitamise sageduse edasist vähendamist. Euroopa elektrooniliste süsteemidega seotud näitajate puhul annaks programmi eesmärkidega kooskõlas olevate narratiivide esitamine sisukamaid teadmisi kui üksnes arvandmed. Mõni alamnäitaja võib olla vähese väärtusega ja need võib välja jätta, samas kui teised võivad olla kasulikud korrapärase hindamise jaoks, mitte iga-aastaste analüüside jaoks. Peale selle võiksid koostöömeetmetega seotud näitajad olla paremini kooskõlas programmi alaeesmärkidega ja tollikoostöö programmi „Toll“ määruses või tööprogrammis esitatud meetmetüüpidega. Innovatsiooni näitlikustamiseks tuleks pigem kasutada konkreetseid juhtumiuuringuid kui uuringute arvamusi.